

становленні кадрів поліції важливий з точки зору результату підготовки поліцейського як гаранта забезпечення публічної безпеки та протидії злочинності. Зокрема, викликає стурбованість необґрунтована популістська надмірна увага до намагання перенесення на українські терени практик західних систем навчання і виховання, які, як правило, не враховують наших особливостей, освітніх традицій та й самих результатів цих практик у тих країнах, де вони вже стали частиною освітнього ландшафту [3].

Характерною відмінністю підготовки поліцейських кадрів у країнах Західної Європи є відсутність єдиного усталеного комплексного методологічного підходу до підготовки майбутніх поліцейських до захисту прав і свобод громадян, забезпечення публічної безпеки та протидії злочинності, у тому числі дій в екстремальних ситуаціях; переважно застосовуються різноманітні педагогічні прийоми («ідеології»). Мається на увазі, що за кордоном поліцейські не отримують одразу повноцінну вищу освіту, а на перших етапах професійної підготовки стають фахівцями вузького профілю в конкретній сфері поліцейської діяльності (тобто одразу відбувається вузька спеціалізація професійної підготовки). На нашу ж думку, доцільно одночасно готувати як фахівців широкого профілю, так і фахівців вузької спеціалізації. Це дозволить одночасно запровадити безперервну форму підготовки фахівців із подальшим формуванням та розвитком потужних наукових шкіл як правоохоронного, так і теоретико-правового спрямування. Таким чином, сьогодні важливого значення набуває вироблення уніфікованого стандарту поліцейської освіти, оновлення існуючих підходів до підготовки поліцейських кадрів керівної ланки.

Підсумовуючи викладене вище, можна дійти висновку про необхідність активізації участі закладів вищої освіти системи МВС України у створенні міжнародних центрів поліцейської освіти, відкомандирування науково-педагогічних кадрів до зазначених центрів з метою ознайомлення із сучасним позитивним досвідом підготовки поліцейських за кордоном. У першу чергу, такий вид стажування повинні проходити не керівники закладів вищої освіти, а безпосередньо науково-педагогічні працівники за профілем дисциплін, що ними викладаються.

Використання здобутків сучасної європейської поліцейської науки під час підготовки працівників органів поліції дозволить ознайомити поліцейських із цивілізованим стандартом поліцейської діяльності, отримати повне уявлення про сучасну філософію поліцейської діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Бельский К. С. Полицейское право : лекц. курс / под ред. А. В. Куракина. М. : Дело и Сервис, 2004. 816 с.
2. Проневич О. В. Доктринальні засади поліцейського права Німеччини та Польщі. *Форум права*. 2011. № 1. С. 822–828. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2011_1_132.pdf (дата звернення: 23.03.2019).
3. Сокурченко В. В. Реформа правоохоронної системи як уособлення практичної реалізації вектора безпеки Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» // Публічне управління у забезпеченні сталого розвитку країни : зб. тез наук.-практ. конф. за міжнар. участю (м. Харків, 24 листоп. 2016 р.) / редкол.: Д. В. Карамішев (голов. ред.), О. Ю. Амосов, В. Г. Бульба та ін. Харків : Харків. регіонал. ін-т держ. управління НАДУ при Президентові України. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book%20/conf/2016-5/doc/4/06.pdf> (дата звернення: 23.03.2019).

Одержано 26.03.2019

УДК 342.951

ОЛЕКСАНДР МАРКОВИЧ БАНДУРКА,

*доктор юридичних наук, професор,
академік Національної академії правових наук України,
президент Кримінологічної асоціації України;*

 <https://orcid.org/0000-0002-0240-5517>

ПОЛІЦЕЇСТИКА ЯК ГАЛУЗЬ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Європейський вибір розвитку України зобов'язує Українську державу забезпечити ефективне функціонування всіх інститутів влади, які гарантуватимуть додержання прав і свобод людини і громадянина, зокрема правоохоронних органів. Важливу роль в державному механізмі забезпечення прав і свобод відіграє Національна поліція України як центральний орган

виконавчої влади, який служить суспільству шляхом надання поліцейських послуг у сфері забезпечення публічної безпеки й порядку, охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, надання соціальної допомоги громадянам у випадках, передбачених законом.

Виконання поліцією вказаних вище завдань потребує наукового супроводження, розробки нових підходів до організації діяльності поліції, впровадження принципів партнерських відносин поліції та громадськості, що може бути забезпечено розвитком такої нової для української юридичної науки галузі адміністративного права, як поліцейське право, яке має охоплювати специфіку місця, ролі і призначення поліції в суспільстві, питання взаємовпливу і взаємозв'язків поліції та суспільства. Виникнення, створення і розвиток поліцейського права супроводжується формуванням відповідної галузі наукових знань. Сьогодні вже можна говорити про поліцейське право в науковому, нормативно-правовому вимірах як про систему норм, правил, теоретичних уявлень, наукових концепцій і про поліцейське право у практичному вимірі як про сферу застосування норм і правил у правоохоронній діяльності.

Наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження примірного переліку та опису предметних напрямів досліджень в межах спеціальності 081 "Право"» визначено, що поліцейське право охоплює: предмет і метод, функції та принципи поліцейського права; місце поліцейського права в системі адміністративного права; норми поліцейського права; об'єкти поліцейської охорони; суб'єкти поліцейської діяльності, методи поліцейської діяльності та форми поліцейської діяльності, наступність та перспективи розвитку поліцейського права, поліцейське право зарубіжних країн [1].

Наука про поліцейське право почала формуватися на українських землях на початку XIX століття. Проте на той час поняття «поліція» та «адміністрація» певною мірою ототожнювалися. За радянських часів термін «поліція» в юриспруденції не застосовувався з ідеологічних поглядів.

Здобуття Україною політичної незалежності, її демократичний розвиток є, безперечно, об'єктивним чинником, що суттєво змінює геополітичну ситуацію в європейському регіоні і відповідає виправданим бажанням народу України. У державі важливим суб'єктом системи внутрішньої безпеки є органи поліції, діяльність яких має бути спрямована на захист прав і свобод людини та громадянина в умовах становлення демократичних перетворень.

Поліція має керуватися новою філософією правоохоронної та правозахисної діяльності, в основі якої – перехід від реактивної моделі, тобто реагування на злочини та їх розслідування, а також покарання злочинців, до проактивної моделі – служіння громадянам з акцентом на попередження злочинів та співпрацю поліції з населенням на основі системи «поліція – народ – партнери», що передбачено Законом України «Про Національну поліцію» [2]. Тому значно зростає значення поліції в питаннях так званої соціальної компетенції, зокрема тісного співробітництва з державними установами, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування і політичними організаціями й окремими громадянами. В основу наукових досліджень у галузі поліцейстики мають бути покладені основні функції поліції, зокрема превентивна, репресивна, соціальна.

Якщо державна влада повинна керувати виконавчою поліцейською діяльністю, то це означає, що в ній має втілюватися відповідний захист прав і свобод громадян. Відповідно поліцейська сфера розглядатиметься в контексті втілення в життя міжнародно-правових стандартів підтримання правопорядку, визначених Генеральною Асамблеєю ООН та Радою Європи як основні принципи діяльності поліцейських організацій, зважаючи на те, що головне призначення поліції – служіння суспільству, зокрема надання послуг та допомоги тим членам громади, які з особистих, економічних, соціальних чи інших причин потребують негайної допомоги. Тобто поліція як репресивний інструмент держави має перетворитися на «товариша та помічника» для громадян.

Сучасні українські науковці зокрема В. Гвоздецький, О. Безпалова, В. Сокурєнко та інші, впевнено обрали курс на формування в Україні поліцейського права як самостійної галузі сучасного права й науки, що регулює історично сформовані суспільні відносини у сфері державного управління правоохоронною діяльністю, регламентує діяльність органів охорони громадського порядку та застосування адміністративного примусу, забезпечення внутрішньої безпеки держави загалом.

За допомогою поліцейського права можна було б оптимально визначити склади адміністративних правопорушень і відповідальність за їх учинення, регламентувати порядок застосування засобів прямого адміністративного примусу, в тому числі спеціальних засобів, вогнепальної зброї, провадження у справах про адміністративні правопорушення, ліцензійно-дозвільну систему, порядок введення на території країни спеціальних режимів. На сучасному етапі

розвитку суспільства поліцейське право має також визначити структуру та повноваження державних органів виконавчої влади, наділених поліцейськими функціями, слід відокремити норми, які захищали б права та свободи громадян від неправомірних дій органів, наділених поліцейськими функціями. До таких органів у нашій країні мають бути віднесені поліція, органи державної безпеки, податкові, митні, прикордонні служби, державні інспекції та громадяни, які виконують функції охорони громадського порядку та цивільного контролю. Перелік цих органів має бути вичерпний, і додатковими повноваженнями вони можуть бути наділені лише законодавцем.

Як зазначає В. Гвоздецький, у нинішніх умовах визначення організаційних і правових засад поліцейського права набуває особливого значення, що пов'язано з багатьма причинами, найголовнішими з яких є:

- реалізація значного обсягу функцій правоохоронними органами нашої країни. Так, зокрема, МВС України фактично виконує всі правоохоронні функції, включаючи юридичний захист своїх працівників;

- покладення на працівників органів поліції України значних за обсягом і значущістю повноважень: вони користуються статусом представника влади, який має застосувати заходи адміністративного примусу, фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю. З огляду на це діяльність працівників органів поліції має бути чітко регламентована, інакше вона може стати протиправною та незаконною;

- значна чисельність працівників органів поліції та розгалуженість системи їх структурних підрозділів, а також високі вимоги до службової дисципліни, особливі умови проходження служби;

- забезпеченість поліцейськими засобами озброєння, спеціальною та іншою технікою, засобами зв'язку, протиправне застосування яких може порушити конституційні права й свободи людини і громадянина, викликати втягнення правоохоронних органів у політичну боротьбу для досягнення політичних цілей.

Вирішенню цих питань заважає низка обставин, зокрема недостатній ступінь законодавчого та нормативно-правового забезпечення правоохоронної діяльності. Значна кількість нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції, роблять це не прямо, а опосередковано, причому часто не лише уточнюючи компетенцію поліції, а й покладаючи на неї нові обов'язки та повноваження, не визначаючи механізмів їх реалізації [3].

Розв'язанню цих проблем сприятиме кодифікація поліцейського законодавства України, яке відповідало б вимогам, що ставляться Європейським Співтовариством до поліцейської діяльності та захисту прав і основних свобод людини та громадянина в умовах демократії.

Отже, єдиного визначення науки поліцейстики, її предмета і методології в науці європейських країн поки що немає, наразі вона перебуває на стадії становлення як самостійна і сучасна наука, існування якої обґрунтовується сучасною правоохоронною діяльністю України та Європи.

Список бібліографічних посилань

1. Про затвердження примірного переліку та опису предметних напрямів досліджень в межах спеціальності 081 «Право» : наказ МОН України від 28.12.2018 № 1477 // Міністерство освіти і науки України : офіц. сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-pereliku-ta-opisu-predmetnih-napryamiv-doslidzhen-v-mezhah-specialnosti-081-pravo> (дата звернення: 24.03.2019).

2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 24.03.2019).

3. Гвоздецький В. Становлення поліцейстики як науки про поліцейське право. *Вісник Академії управління МВС*. 2010. № 4 (16). С. 7–9.

Одержано 26.03.2019